

				БИЛТЕН ПЛАНИНАРСКОГ ДРУШТВА "РАДНИЧКИ" БЕОГРАД	
Година 1.	Београд, од октобра до децембра 1954 године	Број 2	Цена: по жељи, одредите сами		

(фототипско издање)

ТРИДЕСЕТПЕТ ГОДИНА РАДНИЧКОГ

Навршила се 35-та година постојања спортоког друштва "Раднички". Три и по деценије једног радничког спортског колектива, чије је деловање оставило светао траг у историји не само нашег спорта, већ и радничког покрета уопште. Спортско друштво "Раднички", развијајући још давно пре рата снажну активност на окупљању радничке омладине у својим редовима као и на формирању радничке спортске заједнице и радничких клубова широм целе земље, у многеме је допринело борби радничке класе уопште.

За време рата, многобројни чланови С.Д. "Радничког" дали су своје животе у Н.О.Б., а није мали број ни чланова "Радничког", који су проглашени народним херојима.

У послератном периоду СД "Раднички" добија снажни замах како у омасовљењу свога чланства, тако и у уздизању квалитета овоје спортоке делатности. Овогодишња прослава 35-то годишњице, затиче "Раднички" као снажно спортско друштво, кадро да се бори са најјачим и врхунским спортским друштвима ФНРЈ. Данас, "Раднички" је у потпуности оправдао и остао дооледан својој светлој 35-годишњој традицији. Један од доказа за то је и наше планинарско друштво. "Раднички" је правилно оценио значај планинарства у Новој Југославији и његову улогу у уздизању и васпитавању радног човека. "Раднички" остаје једино спортско радничко друштво у Југославији које подржава и помаже планинарство, мада оно не доноси приходе, нема гледаоца и навијача, па чак ни асова који би кроз штампу подстакли углед матичног друштва. "Раднички" се бори са финансиским и другим тешкоћама али и у најтежим часовима није ни помишљао на растурање пасивних клубова као што чине многа друштва.

Прослава 35-годишњице, која ће се одржати током маја месеца ове године, представљаће још једну смотру снаге и квалитета "Радничког". У оквиру прославе и наше планинарско друштво даће свој допринос смотри те снаге и тог квалитета.

Планинари "Радничког" !

Наше друштво већ небројено пута до сада пружило је доказа да је међу најбољима. Покажимо још једном да је углед који наше друштво ужива, оправдан. Инспирисани љубављу према друштву и љубављу према планинама, уложимо све своје напоре да планинарско друштво "Раднички" постане узор и служи на част планинарском покрету Србије.

Радољуб Јевтић – Цике

ГОДИШЊА СКУПШТИНА

Прошла је VI годишња скупштина. Још једна година рада остала је за нама. Година тешких искушења, али исто тако и година великих успеха.

Данас, мада је годишња скупштина на тако импресиван начин манифестовала снагу, квалитет и резултате нашега друштва а јединственост и једнодушност наших чланова, изазвала подозрење код неких делегата, сећамо се оних тешких дана с пролећа 1954, када смо нас 5-6 долазили у клупске просторије и од среде до среде одлагали доношење одлуке о растурању друштва. Из шаке упорних фанатика израсла је поново планинарска дружина а наше просторије опет одјекују жагором планинара.

Можда нам је зато ова годишња скупштина изгледала тако свечана, можда је зато извештај о раду киптео одушевљењем, полетом и задовољством а цифре из њега испуњавале нас поносом и вером у даљи успех друштва. Јер ништа не може толико подићи веру и самопоуздање, него када се поврати оно што је било изгубљено.

Један кратак осврт на податке дате у извештају са годишње скупштине баћиће мало више оветлости на наш рад у протеклој години.

У првој половини године наше друштво имало је свега 15 чланова, који су у томе периоду били 5 пута у планини. У другој половини године наше друштво имало је 48 чланова, који су у томе периоду били 17 пута у планини. Укупни број учесника на ова 22 похода био је 132, што значи да је сваки члан друштва био скоро 3 (2,87) пута у планини.

Направљено је много квалитетних похода којима се не могу похвалити ни десетоструко већа друштва од нашег. Тако 3 похода на Проклетије, од којих један са обиласком читавог комплекса планина од Пећи до иза Гусиња и од Руговске клисуре до Ђеравице. Поход у Јулијским Алпима који је обухватио 6 врхова изнад 2500 метара и 5 врхова изнад 2000 метара. Зимски поход на највише Дурмиторске врхове. Поход на Маглић и Трновачки Дурмитор. Два похода на Велики Столац, Звијезду и Тару. Поход Мучањ-Муртеница-Златибор. Поход ка Суву Планину и Сврљишке планине и други, такође квалитетни походи.

Наши алпинисти имали су 47 успона, не рачунајући зимске успоне ка Дурмитор. Од тога 1 шестог степена, 3 петог степена, 13 четвртог степена, 15 трећег степена, 12 другог степена и 3 првог степена тешкоће. Три члана нашега друштва имали су прошле године алпинистичко крштење, а наши чланови и го претежно планинари забили су прве клинове по стенама Мучња. То су несумњиво резултати којих се не би постидео ни Алпинистички отсек Београда.

Наши чланови у протеклој години били су на 12 врхова изнад 2500 метара, на 18 врхова изнад 2000 метара, на 17 врхова изнад 1000 метара и на 12 врхова испод 1000 метара, тј. на 59 врхова укупно. Ови подаци о врховима нарочито карактеришу рад нашега друштва. Пада у очи да су наши чланови били на 30 врхова изнад 2000 метара а на 29 врхова свих других висина испод 2000 метара, што значи да смо више били на висинама изнад 2000 метара, него на свим другим висинама укупно.

Наше друштво довршило је у протеклој години своју велику маркацију Хомољских планина, повезивањем Горњачке клисуре са Нересницом код Кучева, у дужини од 55 км. То је још један допринос планинарском покрету Србије.

Тај снажни замах на раду у планини у другој половини године, неминовно је имао за последицу активирање рада у самом друштву. Од 1 септембра 1954. одржано је 13 квалитетних предавања а као круна свега покретање Билтена нашег рада. Још једном се показало да је рад у планини основни предуслов свакога другог рада. Наше друштво стајаће и даље чврсто на тим позицијама. Ићи у планину, то је основни задатак а све друго доћи ће само од себе. Јер, планина је та која нам даје живот. Без планине не би било ни предавања, ни Билтена, ни планинарског друштва.

Резимирајући рад и ситуацију у друштву у току протекле године, можемо рећи да је први период карактерисала упорна борба малог броја људи за голи опстанак друштва и изванредно тешка ситуација, проузрокована нездравим појавама из 1953. године као и извесним објективним околностима. Други период 1954 године донео је плодове наших напора и нашој љубави према друштву. Ми смо задовољни и поносни на постигнуте резултате. То и јесте разлог што је VI годишња скупштина претстављала тако снажну манифестацију наше јединствености. Али истовремено она је и потстрек да у

следећој години наставимо са напорима за даље учвршћење, и уздизање нашег друштва, за чување наше јединствености. А најопробанији рецепт за постизање тога циља јесте одлазак у планине. Планине су нам повратиле оно што смо изгубили, планине ће нас зближити и помоћи нам да сачувамо оно што смо стекли.

Радољуб Јевтић - Цике

МАРКАЦИЈА ХОМОЉСКИХ ПЛАНИНА

Октобра месеца прошле године завршена је маркација Хомољских планина. Ову маркацију наше друштво изводи од 1952. године. Тек сада кад је завршено, видимо колико је то био крупан и значајан задатак, не само за наше друштво већ и за планинарство Србије, јер је маркацијом учињен велики напредак популарисању и упознавању неправедно запостављеним планинама Источне Србије.

Ово је један од најдужих, ако не и најдужа маркација у Србији. Она води из широке долине Пека, преко лако приступачних врхова Тилва Уроша (837 м), Купинове Главе (925), Постојне Чоке (799) и Појане Тресните (880). Цео пут је одлично изабран тако да човек и не осећа успоне јер су они ванредно благи а цео пут од Т. Уроша не силази испод 750 м. Овај део пута карактеришу огромни комплекси хомољских шума и благи уопони.

Даљи пут води путем који је исто тако шумовит и пун извора али са оштријим нагибима. То је онај део пута који води јужно од највишег врха Хомоља - Јелове Баре (940) – на Мали и Велики Вран до испод Шумровца. Од Врана почиње да се јавља кречњак који постепено преовладава тако да на Великом и Малом Вукану буде изразит алпски предео.

Ово постепено преображавање терена утицаће да ће сви они који буду ишли маркацијом стално имати нове видике јер од питомих поља око Пека улазе у шумовите појасе и даље у оштре вертикале љутог кречњака. Све ове промене делују ванредно пријатно и нема оне повремене досаде коју човек осећа идући стално кроз исти пејсаж.

Преотали део пута је, као што је већ речено, типичан алпски предео и у том погледу не заостаје по лепоти, тешкоћи и осталим условима којим се одликују маркирани путеви Словеније, Дурмитора и других маркираних високих планина. То су у минијатури "српски Алпи". На том делу пута у једном кулоару Малог Вукана постављена је сајла која је престављала малу авантуру код оних који још нису доживљавали високе планине. Маркација се завршава силаском у романтичну клисуру Млаве – Горњачку клисуру. И један и други крај маркације води непосредно у планину а не кроз села или њиве, тако да човек нема ходања са погледом упртим у далеку планину.

Дужина целе маркације, без споредних кракова, износи око 68 км. Пут се може прећи за 2 дана јер већи део пута је веома лак и проходан.

Споредних кракова има три, и то:

1. Од врха Купинове Главе преко Беле Репе за поток Комшу. Ово је маркирано ради оних група које полазе из Нереснице са повратком натраг. Да се не би враћали истим путем обележен је пут до лепе долине потока Комше. Дужина маркације износи 4 км.

2. Од Малог Вукана маркација води ка Шумровцу, остављајући Велики Вукан северо-западно. Један крак маркације изводи на врх Великог Вукана (825). Дужина крака је око 500 м.

3. На путу од Ладних вода за врх Малог Вукана пред самим кулоаром одваја се један крак маркације за једну интересантну пећину која се види у одсеку М. Вукана још од жел. станице Ладне Воде. И ова маркација је осигурана са две сајле од бетонског гвожђа. Овај крак је дуг свега 70 м.

Само маркирање је изведено у 3 године и то 1- 4.V 1952 г, 7- 9. VII 1953 г, и 16-18.X 1954 г. Ово је одлагано ради слабог финансијског стања које прати ово друштво још од оснивања.

У маркацији је за ове три године учествовало 16 лица, од којих 14 различитих. Ради бољег популарисања направљена је и одлична гребенска карта у сразмери 1:50000 са уцртаним маркираним путем.

Бранко Котлајић

МУЧАЊ – МУРТЕНИЦА – ЧИГОТА – ТОРНИК

Био је петак 26. новембра. Хладна кошава дувала је по Београду. Баш као и некада пред одлазак на Тару, стрепели смо да ћемо остати без групе, иако је било више од 10 кандидата. Заиста како смо могли да очекујемо да ће поред онакве хладноће каква је владала у Београду, бити довољан број оних који се неће уплашити Муртенице. Откази оу стизали један за другим, били су брижљиво мотивисани, али ниједан није помињао ни хладноћу ни Муртеницу. Нажалост, наши људи још увек не схватају да је у планини топлије него у Београду када дува кошава. Али то је схватио Мита и овога пута нас није испратио. Био је члан групе, а његову дужност предузели су Љиљана и Дејан. И поред свега скупила се група од нас шесторо.

Ова тура имала је за нас многоструки значај. Пре свега на њој су имале да буду испитане две ствари, које су од интереса и за све планинаре и алпинисте. То де прво Мучањ, за који смо дефинитивно желели да констатујемо да ли претставља алпинистички објекат или не. На другом месту то је Муртеница, једна планина забачена и знатно удаљена од комуникација. Она је била од искључивог интереса за планинарење.

Као што се види ова тура имала је у неку руку испитивачки карактер. Унапред морамо истаћи да је тај испитивачки задатак у потпуности остварен и да су се испунила наша очекивања и у погледу Мучња и у погледу Муртенице, па чак и у већој мери него што омо се надали. Можемо мирне душе рећи да је ово била једва од најуспелијих тура нашега друштва. Чињеница да је она била и једна од најнапорнијих наших тура, ако не и најнапорнија, ни у ком случају не може да умањи њен значај иити да јој одузме драж, коју је за нас имала. Мислим да ће сви они који су четвртог дана ове туре по снежној каљузи и хладноћи, било преко Чиготе, Торника или друмом, препешачили 50 км од Шишатовачке косе до Ужица, наћи тим напорима довољно компензације у задовољству које су нам пружили Мучањ и Муртеница, као и у сазнању да смо испунили изванредан задатак од ширег интереса.

Ово нарочито и због тога што је ова тура имала планинарско-алпинистички карактер, што у потпуности одговара и традицијама и карактеру нашега друштва, које у себи спаја елементе планинарства и алпинизма у једну складну целину. Мислимо да ће ова тура пружити још један допринос више потпуном оформљењу таквога карактера нашега друштва и да ће у њему наћи места и они који налазе задовољства у чистом планинарству као и они који планинарство желе да допуне алпинизмом и обратно. Да је то могуће остварити и у једној истој тури, доказ је ова тура, тура Маглић – Трновачки Дурмитор, као и она на Вукан и Хомоље.

У Пожегу смо стигли око 7 ујутру. Пошто смо прве јутарње аутобусе пропустили, засели смо у кафану "Задругар". И таман смо мислили да да ће "Задругар" остати без ћевапчића а ми без пара, када се појави аутобус. Вожња долином Моравице а затим Клисуром пружала нам је већ први контакт са планинским пределима. Оно што је још одударало од досадашњег пејзажа то је био снег који је овде нападао у знатно већој количини. Нешто пред подне кренули смо од Прилике ка Приличком Кисељаку и пошто смо буквално напунили стомаке киселом водом и сумпоровитом водом, почели смо да се пењемо уз једно брдо звано Церова. Од њега, упућујемо се ка врху Клепани, што нам је дало повода да сваки час један другог запиткујемо» "где је тај врх, Клипане?"

Ускоро избијамо на превој ианад села Катићи, нашег данашњег циља. Одатле нам се указује село а над њим источна страна Мучња. Кроз сумрак смо покушавали да назремо његове стене и да откријемо тајну, али је то вечерас било немогуће.

У селу смо наишли на учитеља који је био до крајности добар а ми до крајности безобразни у искоришћавању његове добротe. Најпре смо добили учионицу на расположење. Затим нас је водио код сељака да узмемо сламу. После тога смо отишли у кафану да пијемо ракију а он у учионицу да нам ложи ватру. Доносио је дрва, стругао их, донео нам своје судове, млеко у праху, кравље млеко. Владала је нека пријатна атмосфера у овој, као амам топлој учионици, уз срдечно гостопримство учитеља. И док је напољу стезао мраз, слушали смо пуцкетање ватре у нашој фуруни и гледали кроз прозоре силуету

Мучња на месечини. Сутра идемо тамо. Било је право претпразничко вече а ми радосни и усхићени. Тако се завршио први дан.

Освануо је други дан наше туре. Он је припадао Мучњу. Сећам се када смо за 1. мај прошле године планирали туру Голија-Јавор-Мучањ. Голију смо замишљали отприлике као Тару, пространу и препуну четинарских шума. Али о Мучњу нисмо имали одређених представа. Знали смо само да на њему има неких стена, да је у неку руку оригиналног изгледа и да не личи на остале плавине у Србији. Приближујући му се са источне стране од Катића, нисмо могли да пронађемо потврду и нашим представама. У његовом изгледу није било ничега тако оригиналног што би га издвајало од осталих планина у Србији.

Убрзали омо темпо нестрпљиви да што пре стигнемо до јужне стране. Најзад долазимо до окуке. Ту је југоисточна страна гребена, Мучањ нам је показао своје право лице. Гребен није јединствен. Искидан је у комаде различитих облика и димензија. Ту су чисте стеновите плоче, камини, пукотине, шиљати оштри гребени и шиљате стеновите куполе. Све то оставља утисак једног нереда и хаоса. Нешто дијаметрално супротно компактној стеновитој баријери Суве Планине. Све је то расуто читавом дужином гребена, па ипак сви ти комади су некако иако не хармонично спојени међу собом и сваки од њих излази горе на пространи плато Мучња. Сви ти комади такође могу да представљају алпинистичке смери. Иако не поседујем алпинистички укус, чини ми се да та разноврност облика може да представља главну драж на Мучњу. Не верујем да ће се ту наћи и 2 смера, који личе један на другог.

Гаћеша и Бранко одмах су изабрали своје смери. Мало је недостајало па да доживимо велику сензацију ове туре. Мита се решио да се пење као други између Бранка и мене. Дошао је са нама под сам смер и пошто је стручно и зналачки промотрио камин при врху, одлучио се да због ципела не иде. "Брат ће да Вас посматра одавде", рекао је и наместио се на једну стену, као да очекује почетак позоришне претставе.

Врх Мучња је један пространи травнати плато, местимично обрастао шумом. Када смо после пењања изашли на њега, пријатно нас је изненадио широк видик. Магла се простирала под нама и далеко од нас у даљини, а над њом су штрчали врхови србијанских и санџачких планина, кристално чисти и обасјани сунцем.

Док смо скупљали најлонско уже по изласку из смера, угледали смо групу чобанчића како хита ка нама. Били смо свесни тога, да ти чобанчићи први пут у своме животу виде људе, који су из далеког Београда дошли са конопцима и. клиновима на њихов Мучањ, да се пењу по њиховим стенама. И док смо корачали гребеном Мучња а клинови и карабинери звецкали за нама, гледали су нас погледом у коме је било и чуђења и поноса. Можда су тог тренутка, са чуђењем и неверицом схватили, а можда само наслутили, да те стене око којих они чувају овце, крију у себи и неку другу вредност, њима непознату. И ми смо били поносни што смо били први који су у њима пробудили сазнање о тој вредности.

Сишавши доле нашли омо Гаћешу и Мирка. Они су још раније препењали свој смер, који претставља четворку. Тако су препењане прве стене на Мучњу. Имали смо пуно разлога да будемо поносни и задовољни. Посматрао сам Бранка како трчи са фотографским апаратом од стене до стене, да би их снимео. Данашњи дан њему је свакако био велико славље. Да, то је било његово дело. Већ скоро 2 године водио је борбу за Мучањ. И онда када су многи, па и они који уживају глас већих стручњака од њега сумњали, он је веровао у Мучањ. Али требало је отићи тамо и видети.

Крећући се даље јужном страном ка Пресјеци откривали смо све лепше и интересантније стене. Радовали смо се томе открићу и већ замишљали будуће алпинистичке логоре под Мучњем.

У сумрак стижемо у Пресјеку. Наш домаћин звао се Обрен Сићевић, кога смо прозвали "Регула". Наишли смо на њега поред пута где пече ракију. У неколико речи смо му објаснили да смо из Београда, да испитујемо отене по Мучњу и да бисмо хтели да преноћимо негде у селу. "Регул, може код мене", рече нам Обрен. После 5 минута седели смо у пространој и топлој соби. Ракија је већ била на столу, чорба се кувала на шпорету а кромпири пекли у рерни. Одавно у планини ниома провели овако пријатно вече. Обрену је било сумњиво да ми испитујемо стене по Мучњу, пажљиво је пратио наш разговор и када је чуо да смо се пели по самим стенама и да усто имамо фотографски апарат, рекао је, као да је открио Америку: "А ја, знам ја ко сте ги. Ви сте они што се пењу горе да се сликају" Још смо много што-шта разговарали с Обреном и разговору не би било краја да нисмо изразили жељу да спавамо. "Регул, сад ћу да вам покажем собу", рече нам Обрен и одведе нас на спавање. Ујутру смо се срдачно

опростили с Обреном и позвали га да нас посети у Београду. "Регул, доћи ћу ја" биле су његове последње речи.

Долином Пресјечке реке упућујемо се ка Мочиоцима. Од Пресјеке па до Мочиоца гробен Мучња је кршевит, али нема никаквих стена за пењање све до Мочиоца, над којим се поново уздижу чисте стене. Ту је уједно и крај Мучња.

Преко Драшковића пењемо се на Плеће (1343 м.) Улазимо у пределе обрасле четинарима, конфигурација терена је врло разнолика и пријатна за око. То се већ не би могло рећи за кретање, пошто од Мочиоца имамо непрекидни успон. Сада избијемо на стари друм Ужице-Нова Варош, обилазећи једно велико купасто брдо звано Бела Глава (1337 м.) и идемо ка Рачковом Брду (1301 м.). Што се више приближавамо Муртеници, терен је све шумовитији, брда све већа, а снег све дубљи. Прешавши Рачково Брдо, излазимо на неке простране ливаде окружене четинарима. Али, место траве на ливадама је дубок снег.

Са једног широког снежног платоа угледали смо Бријач (1452), највиши врх Муртенице. Сав огољен са ове стране са које смо га угледали, уздизао се високо над густом четинарском шумом која се простирала свуда пред нама и око њега. Застали смо иа платоу да уживамо у овом призору под топлим сунчевим зрацима, За који тренутак утонућемо у густу шуму Муртенице, где не допиру сунчеви зраци и где се гази снег скоро до колена. Читавих пола сата ишли смо кроз четинаре високих стабала. Бријач је нестао. Пред нама су сама снежна белина и шумско зеленило. Покаткад када се задивимо висини четинара и погледамо горе, видећемо да су њихове највише гране светлије. То сунчеви зраци ударају у њихове врхове.

Већ смо толико дуго ишли кроз шуму а нигде Бријача. Били смо убеђени да смо промакли лево од њега. Зато се враћамо мало уназад, пењући се уз шумовиту косину, али ту смо констатовали да је Бријач још увек пред нама. Кроз сада већ проређену шуму, опазили смо његову голу ледину како се уздиже пред нама.

Избили смо на врх. То је један плато 50/50 метара, обрастао проређеним четинарима, уздигнут од околног терена као на неком постољу. Насред платоа уздиже се дрвена осматрачница. Ветар није дувао, али нам је ипак било јасно зашто се зове Бријач. Овде ветар мора да брише све пред собом када се појави. Захваљујући последњим сунчевим зрацима и ведром небу, могли смо са врха осматрачнице да обухватимо погледом 4 републике: Србију, Црну Гору, Босну и Македонију. Најудаљеније планине које су се виделе биле су Шара и Кораб. Најјаснији видик био је ка санџачким и црногорским планинама, чији су врхови били нанизани један до другог. Била је то права шума од врхова. На крајњем истоку, над маглом белом као снег, протезала се једна дугачка греда. То су планине источне Србије. А у најближој околини Чигота и Торник, наши сутрашњи циљеви видели су се као на длану. Тек одавде са Бријача видели смо колике су шуме Муртенице. Свуда доле под нама било је зелено море од четинара.

Док су се остали још увек врзали око осматрачнице, опазео сам Миту како седи под једним дрветом недалеко од врха. Пришао сам му у намери да га питам за његове утиске о Муртеници. Поглед му је блудео тамо негде ка босанским планинама на којима, као да је стајала ужарена сунчева лопта, клизећи лагано низ другу страну брда и шаљући нам последње своје зраке. Свако питање о утиску било је депласирано. Осетио сам тада да су то они моменти због којих човек хоће и жели поново да дође у планину да доживи то исто, али увек ново. Да, то су ти моменти, наизглед и нама самима безначајни и ситни, који се десе можда магновењу, а, ипак у нама, можда у нашем несвесном, оставе неизбрисив траг радости и задовољства. И сутра ако нас будете питали зашто поново хоћемо да идемо у планину, нећемо моћи да Вам објаснимо. Одговорили бисмо само да нам то пружа радост и задовољство. А зашто? Објашавање ономе који то није осетио било би апсурдно и неразумљиво. За тренутак само, обојица смо ћутке посматрали ту зажарену куглу што са босанских планина шаље своје последње зраке и обасјава четинаре под нама. За тренутак само подали смо се сентименталности. А онда, као да смо се застидели тог погледа који је блудео у даљину, тог ћутања и те своје слабости, пренусмо се. И баш као да смо желели да један другоме покажемо своју опорост, а сакријемо слабост, рекли смо само хладно: "време је да се креће". И кренули смо, а мисли су нам остале ту.

Спуштамо се кућама под Медвеђим Брдом (1381). Идемо брзим темпом, али се мрак спушта још брже. Куће под Медвеђим Брдом, које смо видели учртане на карти, пронашли смо, али то су напуштене штале. Зато по мраку продужујемо до Шишатовића под Шишачком косом.

Последњи дан туре био је потпуно сунчан и ведар још од самога јутра. Устали смо некако лено, бријали се један по један, прали зубе, умивали, протезали на сунцу и кували попару. Мита је чак

стигао да једном малишану направи скије. Личио нам је тај дан на неки празнични дан, у који се не ради, када човек хоће да посвршава своје личне послове. Можда нам се зато није ишло на Чиготу, један потпуно огољен врх, што је изискивало доста напора а пружало мало задовољства. Поделили смо се тако да Бранко и Мирко иду преко Чиготе на Партизанске воде, а остали на Борову Главу, одакле би Гаћеша и ја евентуално преко Торника сишли на Партизанске воде. Боса и Мита требали су на Боровој Глави да чекају неко превозно средство.

Када смо избили на косе које доминирају Боровом Главом и друмом, магла се спустила тако густо да нисмо видели ни 20 метара пред собом. После више од пола сата хода, чули смо аутомобилске сирене и убрзо смо избили на друм. Мита је био у свом елементу. Почео је нешто да певуши, подражавао је глас аутомобилске сирене и покушавао да нам дочара слику камиона који јури друмом и вози га за Ужице, док ми теглимо са ранчевима уз Торник.

Овде смо, нажалост сазнали да су већ прошла два препуна аутобуса, да никакви камиони не саобраћају и да тек на Партизанским водама можемо да се надамо превозном средством. Гаћеша и ја већ смо изабрали свој данашњи циљ - импозантни гребен Торника пружао се пред нама. Попећемо се на њега а одатле сићи на Партизанске воде. Боса и Мита продужују друмом ка Партизанским водама.

Друм се налази у самом подножју дугачког гребена Торника, и одатле одмах почиње успон. До 1409 метара пењемо се тереном местимично обраслим четинарем, а одатле гребен је потпуно огољен. Само на појединим котатама, које су врло изразите, уздижу се блокови стена. Нешто слично врху Ђеравице. Гребен Торника је широк неких 20-так метара а стране му падају дубоко доле. На јужној страни у дубокој удолини расуто је лепо село Доброселица, а на северној пространа и блага висораван, кроз коју тече Црни Рзав, са многобројним потоцима што се у њега уливају.

Када смо стигли на врх Равног Торника (1431) видели смо да до главног врха Торника (1498) има још један сат хода. Зато насгваљамо само још до Преседа (1297) и спуштамо се низ снежне падине ка сливу Црног Рзава. Набузали поточићи нису представљали готово никакав проблем. Али када смо дошли до корита Црног Рзава, морали смо да скидамо ципеле и чарапе и да до колена газимо ледену воду. Сетио сам се синоћњег прања ногу у Шишатовићима. Неко је рекао да ноге треба прати у хладној води, јер то много освежава. И док су ми ноге бриделе у леденој води Рзава, сугерирао сам себи да је то пријатно и да освежава.

У пола четири послеподне стигли смо на Партизанске воде. Радовао сам се томе, не толико што ћемо овде ухватити неко превозно средство, већ томе што ћемо најзад моћи да се одморимо 15 минута и што ћу моћи да попушим једну цигарету. Али нисмо ни стали а угледали смо на неколико стотина метара пред собом групу како иде друмом ка Ужицу. То су остало четворо, и не сачекавши нас, донели одлуку да крену пешице. И уместо да предахнемо на Партизанским водама, Гаћеша и ја смо убрзали наш, ионако брзи темпо. Стигли смо их на Палисаду. Почео је ноћни марш ка Ужицу.

Од Чајетине темпо је био страшан. Гледали смо у белину друма пред собом и трудили се једино да пронађемо такав механизам кретања наших ногу, који би нам омогућио максималну брзину. Ишли смо брзо, али нам се чинило да можемо још брже, само када бисмо некако успели да те ноге што брже покрећемо и чинило нам се да је сасвим излишно што оне једна по једна стају на земљу. Хтели смо тај друм до Ужица да попијемо, да га прогутамо фантастичном брзином. Па ипак, после једног ипо сата хода, прешли смо само 11 км. Пола пута од Чајетине. А онда је темпо почео да јењава. Време је ишло брже од километара. Сат за сатом је пролазио. А када смо угледали светлост Ужица, ноге опет нису стизале да се покрећу онаквом брзином каквом смо желели. Мита је васкрсао из мртвих. Избио је на чело колоне и непрестано понављао "како улази маратонац у 45-ти километар".

На станицу смо стигли 10 минута пре поласка воза. Кроз прозор се убацујемо у вагон "Победе", која се враћа са Јахорине. Како се који, кроз прозор, главачке стопоштавао у вагон, викао је на забезекнутост присутних: "регул, регул".

Радољуб Јевтић - Цике

ПРВИ ПУТ НА СУВОЈ ПЛАНИНИ

Ходали омо прашњавим путем, трудећи се да дижемо што мање прашине ради оних који су ишли иза нас. Ипак се то у дебелом слоју црвене прашине није могло избећи. Иза нас је над путем остајао облак. Он је дуго мирно лебдео јер у ваздуху није било ни најмањих струјања да тај црвенкасти облак растера. Он се у подневној јари, необичној у ово јесење доба, лагано. враћао натраг покривајући свеже отиске наших вибрама.

Ишли смо Сувој Планини. Она, грандиозна и нема, оцртавала се кроз густу измаглицу и чекала нас. У тим часовима, када смо јој брзим корацима, кроз жегу и прашину, прилазили, осећали смо да нао чека. Знали смо да је она ту ради нас, шаке одушевљених људи који су заљубљени у њене висине и њене суре вертикале. Јер, чему би другом служиле њене камене стране, ако не нама који ћемо ту утолити жеђ за доживљајима? Кома би другом требала безводна брда, ако не нама, да са њих угледамо бескрајни хоризонт драгих нам планина и клисура? Ко би други нашао ту у планини најлепши конак и крај њене румене ватре осетио свога друга другом.

Хитали смо. Па ипак нам се чинило да идемо сувише споро. Само даље од ове прашине која се упорно увлачи у нас и лепи за непца. Знамо да је горе ваздух чист а планински поветарац доноси свежину. Зато смо стално налазили нове снаге да већ трећи сат грабимо планинским обронцима.

У Топоници смо се крај једног малог потока Иван и ја одвојили од Цикетове групе. Пошли смо ка Космовцу, последњем селу на нашем путу ка срцу Суве Планине - њеном највишем врху – Трему. У Космовац смо изашли ознојени од нагле узбрдице. Ту је био и последњи одмор на путу под стену где омо планирали бивак. Овде је била највиша и последња тачка за воду. Даље горе је почињала права Сува Планина. Следећи извор ћемо наћи тек после 24 сата, тј. сутрадан увече после успона.

Напунили смо чутурице. Напили се течности што смо могли .више, и кренули. Мада је била узбрдица која нас је цело време јако знојила, ишли смо лако јер смо били у сенци Суве Планине, а поред тога смо убрзо ушли у шуму. Шумска свежина није помогла, знојили омо се и даље јер се у шуми изгубила и она мала чобанска стаза. Сада смо ишли уз шумску стрмину, кроз грање и коров, директно горе ка стенама.

У први сутон смо збацили ранчеве. Горе је била стена, а испод нас шума и читава котлина коју опасуде Сува Планина скоро са три стране. Иван је одмах отишао преко сипара да испита улаз за сутрашњи смер. За то време ја оам чистио крупно камење и набацивао суво лишће на месту одређеном за бивак. То место је било под превисом једног великог блока. Брзо смо наместили шатор, распоредили ствари, а онда ое угодно наместивши, посматрали ово дубоко пространство испод нас и лагано жвакали крупне залогaje дуго чеканог оброка.

Испод нас се пружила тамна бесконачност. Ту и тамо је било по неко светло, које је личило на далеке и недостижне звезде више нас. Сада је све било далеко, исувише далеко, само смо нас двојица били ту један крај другог и упућени само један на другог.

Ко зна докле смо седели и уживајући у топлој јесенској ноћи причали о другој групи од које смо се одвојили још у Топоници. Нешто топло нас је везивало за њих. Бринули смо за њихово преноћиште, јер смо знали да су много слабије опремљени од нас. Када смо се у малом удобном шатору увлачили у вреће, мислили смо да ли ће њихова ћебета издржати јутарњу свежину.

Јутро је заблистало у реткој лепоти. Излазили смо из шатора протежући се свом снагом. Осећали смо све мишиће који су се јуче напрезали. Склопили смо шатор и спаковали све ствари које нам не требају за успон. Онда омо лежерно доручковали, очекујући да се сунце појави иза Голаша. Оно је своју светлост расипало по стенама високо изнад нас. Његови зраци су лагано силазили низ стену и ускоро се просули по шуми. испод нас, силазећи даље на Космовцу. Узели смо пењачку опрему, метнули по једну јабуку у цеп и пошли. Та једна јабука биће мени, као и њему она друга, једина утеха за воду коју цео дан нећемо имати. Пошли смо , ненавезани, по стени која је била обрасла кржљивим листопадним

дрвећем. Али што смо ишли више, грања је било све мање, тако да се на крају нађосмо пред чистом стеном. Било је то једино окомито парче, али за накнаду јако разуђено. Док смо се навезивали, мислио сам како ће бити даље. Био сам убеђен да ће бити тврђих места од ових које смо гледали изнад нас. Уосталом, пошли смо да доживимо нешто, па нека то буде лепо и трајно. Наши су се пре две године пењали негде овуда, али су се са трећине пута вратили због невремена. На нама је да тај смер докрајчимо.

Први растезај смо прешли без клинова. И други. Код трећег смо испод једне полице нашли клин. Овуда су они правили абзел! Био је то подстицај за нас. Ја сам се, док сам осигуравао Ивана, за тај клин везао иако није било неке стварне потребе. Тек да га учиним још једном корисним. Док је скала једног клина звонила негде из полице, размишљао сам о игри случаја који нам је био више наклоњен, него онима пре две године. Они су сав свој труд, из далеког Београда, и сав напор који су уложили да дођу до неке тачке у овом смеру, завршили погледом у високе стене и претеће облаке. Абзел су сигурно правили преко воље, али је то било једино разумно средство. Ми смо били у сасвим друкчијем положају. Имали смо три велика преимућства: прво је коришћење њиховог искуства, друго ноћење под самом стеном. Треће преимућство је сунчан дан.

Уже је лагано текло кроз руке. Ја сам га инстинктивно пропуштао и довикивао: "...још пет ... још три ...",

"Приђи" - чуло се одозго.

Избијао сам клинове са неком распеваном вољом. Пошто сам полицом обишао превис и успут избио још 2 стара и један наш клин, дошао сам до Ивана. Седео је мирно у једном окну које се горе претварало у камин. Био је очигледно задовољан што наш даљи пут обећава много више него што смо очекивали. Погледао сам кроз окно. Са друге стране се пружао диван, типичан алпски рељеф. Торњеви, камини, пећине, разови, а доле дуги сипари, представљали су нам Суву Планину, каквом је до тада нисмо знали.

Камином смо изашли на мали плато. Наш рез је водио даље назубљеним водоравним гребеном. А даље се испречио један ванредно леп торањ, оштар и гладак. Ишли смо заједно гребеном обилазећи ситне борове кравуље. Торањ смо обишли са леве стране налазећи нормалан пут врху, резом којим смо започели смер.

Ипак смо наш пут платили једним детаљем V степена који је био дуг око 8 метара. Био је у почетку јако крушљив, да се после 3 метра претвори у плочу, врло сиромашну опримцима. Употребивши 5 клинова и замке за ноге, и то је остало испод нас. Дошао је предах у облику лаких детаља који су трајали 2 растезаја.

Онда смо себи дали одмор. Толико да прожваћемо залогај јабуке и тиме овлажимо сува непца. Тај одмор смо направили под једном плочом високом око 10 метара. По њеној ивици са леве стране била је пукотина, која је ишла на доле. Са десне стране је био плитак камин, са нешто заглављеног камена. Забивши клин, осигурао сам се. Иван је покушао да преко мене, стојећи прво на клину а онда на мојим раменима, нађе добро место за следећи клин. Свуд где је покушавао да га затуче, звонило је тупо, не дајући ни мало наде. Требало му је још висине, те је стао на моју главу. Али, ни то није помогло. Морао је да сиђе доле. Пошао је десним плитким камином. Тамо су клинови ишли. Четири клина су била довољна да се решимо и овог детаља.

Сунце је већ било прошло зенит. Јабуке је одавно нестало. Стене је пред нама било све мање а жеђи и умора све више. Опет смо једно време ишли заједно. Затим сам сео у један жљеб и одатле га осигуравао. Он је убрзо нестало, уже је за њим равномерно текло а одозго је повремено преко жљеба звиждећи летело камење и ударало негде испод мене. Затим је камење нагло престало да звижди. Убрзо затим је и Иван стао. То сам осетио по ужету које је стало у рукама. Та тишина је трајала 2-3 минута, а онда се чуо звук клина. Уже је понова кренуло. Онда још један клин, па још један. Онда се зачуо зов:

"Хајде !"

Пењући по ванредно крушљивој стени и ја сам обарао несигурне опримке ка страни одакле сам долазио. Убрзо сам стигао до трећег клина, избио га и случајно погледао за једним каменом који је сада летео низ другу страну реза. Запрепастио сам се. Испод мене, на својих 300 метара био је сипар. Излазећи косо преко ивице реза, избили смо на ово јако експонирано место. Оно не представља неки тежак проблем, али

психички делује врло рђаво. Клик је био ту забијен и тиме је успостављена стара равнотежа. Избио сам и остала 2 клина који су међу собом били јако близу и ... изашао на широко било Суве Планине. Успон је завршен. У трави је седео Иван и скупљао уже. Чврст стисак руке и наш смер је био завршен. Развезали смо се и пошли камену који означава највишу тачку Суве Планине.

На врху смо установили да Цике са групом није још дошао. Још смо се у Топоници договорили, да група која прва изађе на Трем, остави писмо са обавештењем како су прошли и куда ће даље. Ово између осталог и због тога, да би се на месту идућег бивака нашли и ноћили заједно. Радовало нас је што смо извршили првенствен успон и што смо после седмочасовног пењања изашли на врх пре њих. Истина, они су од Преслопа имали дугачак пут до Трема. И не само дугачак, већ и безводан, а они су имали само једну чутурицу за њих четворо.

Ми смо били ужасно жедни. Последњи пут смо пили воду јутрос у седам а сада је било 14.30 часова. За време пењања испарили смо кроз зној огромну количину воде јер смо били изложени сунцу и великим напорима при успону. Језик нам је био од жеђи одебљао а непца тврда. Доле крај ранчева имали смо пола чутурице воде. Стално смо мислили на ту воду и ради жеђи смо решили да одмах кренемо. Али, тек што смо оставили писмо и пошли са врха, видели смо две силуете које прилазе. Нешто даље иза њих биле су још две.

"Како оте прошли?" – питали смо у исто време једни друге.

"Одлично, а ви?" – одговарали смо једни другима.

"Јесте ли жедни? Оставили смо вам мало воде", питали су нас. Оно што смо ми тога момента осетили не верујем да ћемо икада осетити у граду. Њихово нуђење водом није био гест људи који нуде рецимо цитарете, јер желе да буду кавалјери. Није то био ни неки самарићански гест када човек одсече комад хлеба и да га гладном. Њихова упаљена црвена лица и њихове отечене усне говориле су да су они од нас жеднији. Мада су цело време пута били исцрпљени жеђу, они су на дну своје чутурице чували задње гутљаје за нас јер су се бојали несреће која нам се могла да догоди. Они су мислили на нас, а ми на њих. Мислили и осећали до границе људских сазнања. То је оно велико и лепо што се међу људима јавља у планини.

Наравно да смо воду одбили да пијемо, јер је њима била потребнија. Ми ћемо за $\frac{3}{4}$ сата сићи кулоаром до наших ранчева и чутурице, док њих чека пут до Соколовог камена и повратак на ливаде испод превоја Гроб. То место смо одредили као тачку где ћемо се наћи и биваковати. Махнули смо руком и пошли низ кулоар ка стварима.

Брзо смо сишли до наших ствари. У чутурици је била по чаша воде за сваког. Променили смо обућу и спаковали пењачку опрему. Пошли смо прво низ сипар а онда кроз шуму. Оном водом из чутурице утолили смо само прву жеђ, а сада смо тражили извор да се поштено напијемо и да напунимо чутурице, које ћемо да однесемо под превој Гроб за бивак. Ишли смо ка води по урођеном планинарском инстинкту. Заиста, избили смо на неки поточић, са кога сам се ја напио, док је Иван нешто ниже нашао и један јак извор.

Сада смо хитали ка Гробу. У смирај дана смо избили на одређену тачку. Одмах смо нашли место за преноћиште. Дивна ливада, близина воде и једна гомила сувих трески за ватру, учиниће наш бивак као каквим .плодом маште коју себи дочаравамо у граду. Убрзо се одозго из шуме под Гробом чуо дозив. Одговорили смо да чекамо.

Био је мрак, када смо крај високих језика румене ватре причали о дану који у нама неће никада проћи. О дану који ћемо тако често спомињати у граду. Овим успоменама, ми ћемо се у граду напајати, чекајући први поход, нове доживљаје. Наш прави живот је у планини, а ван ње су успомене на планину и чежња за њом.

Бранко Котлајић

ПРЕВАРЕНИ

То се односи на нас, људе што живе и раде по градовима. На нас, који тек неку празнину у својим пословима и обавезамд, например, распуст, годишњи одмор или пак празник, можемо да посветимо планинама. И уколико се ређе то дешава - утолико је то са више ентузијазма. Зато, када се укаже једна од тих ретких прилика тражимо што више. Желимо планину што пространију, што вишу, што тежу, што јачи доживљај. А када пођемо, увек смо неизмерно радосни. Јер обично је довољно да пођемо. Најтеже је да нађемо времена и могућности да одемо у планине, а када смо већ тамо, оно за чим тежимо постижемо са више или мање напора, Навикли смо се већ некако на то. Али у тој навици и јесте клопка за нас пословне људе, јер наш успех не зависи само од нас. А то смо најчешће склони да заборавимо.

Тако је било и 26 новембра, када сам у вечерњем возу за Пећ гледао девет пари очију истих као и моје што су биле. Очију пуних радости због поновног сусрета са старим знанцем, или пак због тек првог, озбиљнијег сусрета са стеном, То је био поход на Крш Чврље, којим је АОБ завршавао свој редовни јесењи течај. Веселили смо се због скорог испуњења жеља неостварених у току тако брзо прохујалог лета. Меродавне вести које смо добили, говориле су у прилог нашим надама. Време је, наводно, било лепо, а снега скоро уопште нигде нема. И тако смо путујући уз Ибар нестрпљиво очекивали да се оствари оно због чега смо се толико трудили да се ослободимо из мреже наших обавеза - све док нисмо нашли пролаз који нас води пут Проклетија. Воз нас је однео све до Пећи, али – са 12 сати закашњења. У жељи да то надокнадимо, наставили смо ноћу – пут Сланих Пољана. Брзо пролазимо поред маглом застрте Патријаршије и већ код другог моста скрећемо стрмо узбрдо. Планина се отвара пред нама. Стеновити обронци Копривника одишу измаглицом што се уздиже из клисуре запегнушаног Милишевца, кога ћемо прећи тек код његовог изворишта. У муклој ноћи што влада планином, чује се само хука потока и камења што ое руше низ литице. Осећамо да смо већ под окриљем планине, осећамо већ благотворни утицај који нас испуњава смиреним самопоуздањем и неком исконском снагом. Зато сасвим хладнокрвно настављамо даље иако већ на висини од 1000 м. наилазимо на снег дубок до колена, мада нас десеторо од зимске опреме имамо само један цепин .Идућег дана, још недовољно одморени од напорног ноћног марша, напуштамо кућу на Сланим Пољанама и грабимо пут Крша Чврље. Сутра ујутру морамо бити под њим, јер то је једини дан који је преостао за успон. А време је очајно, густа магла и влажан снег страховито успоравају наше кретање по шкрапама изрованим падинама Лумбардске Планине. И тако нас је стигла ноћ пре него што смо успели да дођемо до под Чврље. Али оно најтеже је пронађено. Ако све ствари будемо оставили овде, сутра ујутру за сат-два можемо стићи под Чврље. На слоју боровог грања постављамо два шатора за нас шесторо, јер су осталих четворо остали у дому не верујући да се на снегу може да спава и без вреће за спавање. Изнурени, увлачимо се у шаторе жељни одмора и топлоте. Али нас ту чека ново искушење. Једини примус који смо имали, покварио се и ми лежемо не узевши ништа топло, ништа течено.

Тако је освануо и 29 новембар - последњи дан у коме смо могли да изведемо успон. Дошао је скоро непримећен – нимало се не разликујући од оне беле ноћи, пуне вунасте магле и влажног снега. Снег је био дубок и мокар и на стрмијим местима при сваком нашем кораку он се подмукло откидао од стене, претећи лавинм. И ту, пред извориштем Милишевца - на виоини од 2000 м. видели смо да је цео наш напор и труд узалудан. Увијени у густе, беле и влажне облаке, седели смо пред својим шаторима. Били смо опустошени. Нешто се отргло дубоко из нас, а празнину која је остала попуниће само оно што се овог пута није могло да оствари. Успон, следећи пут.

Били су то они жалосно-смешни тренуци када је човек готов да направи и највећу лудорију, исто тако спремно као и нешто врло паметно. Један од нас је, да би осушио ципеле, насуо бензин у њих и упалио је. Када је бензин изгорео, ципела је била, додуше сува, ала је постава прогорела и поред свих артистичких тачака које је за то време са њом изводио њен сопственик. Како је колосална виталност била

у овом човеку када је и у овом тренутку могао да се смеје. Одједном је све постало врло комично. И да не би плакали, смејали смо се грохотом.

А сутрадан, када смо се враћали, снег се стврдуо и целог дана сијало је сунце.

После овога, знам да приликом будућих полазака нећу више моћи да будем онако радосно самопоуздан.

Док не заборавим.

Ако заборавим.

Бранко - Бата Митрашиновић

ЗАШТО ЧАСОВИ ХОДА

Тога дана смо били преморени дугим ходањем по беспутној Зеленгори. До нашег конака у клисури Сутјеске делио нас је на мапи само још један километар. То је толико да се и на картама малих размера може покрити једним прстом. Па ипак ми смо, да би прешли тај километар, ходали 4 сата. И то 4 сата крајње напорног хода, низ стрму стазу која је била покривена танким слојем неког као шљунак ситног кречњачког материјала који се стално котрљао испод ногу.

Увече смо у биваку, заморени том падином од преко 1000 м. висинске разлике, били незадовољни. Зар ходати 4 сата, а у извештају ставити: пређен 1 километар?

Колико смо пута излазили ознојени на врхове и гледали испод себе пут који није дужи од 3-4 км. и за који смо употребили читаво пре подне. Много дужи пут по равном терену је трајао много мање времена, јер смо могли да се крећемо 4 км на сат, па и више.

Дешавало нам се свима да у путу кроз шуму нестане у дебелом слоју лишћа и оно мало стазе. Азимут који нас води одређеној тачци изискује пробијање кроз коров и друге тешкоће и много више времена.

Та неравнотежа у извештајима који се подносе на основу километара, одразиће се углавном на оне који заиста иду у планине. Једино систем часова хода исправља (мада не потпуно) тај недостатак у евиденцији која се води о походима и раду друштава и појединих чланова.

Исто тако и рад алпиниста биће боље регистрован. Часови успона могу се преиначити у часове хода и тиме се добити слика о раду алпинистичких група и појединаца у планини. Мислим да се часови хода не би могли да преиначе у часове хода сразмером 1 : 1 већ додавањем извесног процента према степену тешкоће. Рецимо, ако је извршен успон I степена, оставити сразмеру 1 : 1, код другог степена повећати на 1 : 1,2, код трећег 1 : 1,3 итд.

Овај начин рада код евидентирања хода у планини доказао се у прошлој години код нашег друштва веома користан. Добили смо много реалнију слику деловања у планини, не само целог друштва, већ и сваког појединца.

Бранко Котлајић

Кад прелистамо исписане стране наше планинарске литературе можемо да видимо да је мали број оних који су писали о идеологији планинарства, мада је од почетка његовог класичног доба прошло далеко више од којих стотину година. Шта може да буде разлог чињеници да нико неће, не жели, не може или ко би знао зашто и како - углавном, нико се не бави тим занимљивим питањем. Не можемо да кажемо да се наши активни планинари прерано повлаче са позорнице живота. Знамо неколицину који за собом нису оставили оно што су дали др. Куги, др. Тума, па ма било то и несређено, а ништа мање нису се бавили литературом, фотографијом, пењањем. Да ли оу они можда мање волели планине па су због тога затајили? То не би смели да кажемо.

Да ли ми бежимо од додира са питањем идеологије планинарства? У том случају и то као активни планинари, бежимо од себе, да ли можда не знамо да дамо одговор? То би значило да не познајемо своју душу. Да ли смо можда неопредељени? Онда немамо свог одређеног циља. А свако мора да има циљ. Бар неки циљ.

Напротив, ми и сувише добро познајемо одговор на питање о нашој идеологији да би било потребно да од њега бежимо; ми смо у својим одговорима и превише конкретни а да би могли рећи да себе не признајемо; нисмо ни неодређени, јер свако од нас зна свој циљ према коме иде, полако али упорно и достигну, Но, и поред свега тога кад год је то могуће, ћутимо о суштини планинарства. Вероватно зато, што би увек - захваљујући тренутном надахнућу - понешто надовезали разлозима због којих планинаримо. Неко, настојећи да све сврста у једно, образлаже то тиме да је у алпинизму (а овога пута он је узет за предмет - као екстрем планинарства) сажето скоро све добро што треба да поседује карактер напредног човека, а неко је за први противудар често иронично прилазио постављеном питању: - "Због чега планинаримо?" - не мање тачним закључком, стеченим кроз праксу - да тиме пролазимо кроз школу воље у којој је изграђују све остале врлине утемељене на тако изграђеној вољи, итд, итд...

Све се то дешава међу: нама у тренуцима кад планинарство узима огромног маха, укључујући у своје редве десетине хиљада људи оба пола, разних доба, способности и схватања. Крајње је време изгледа да почнемо са изношењем наших мисли о суштини планинарства. Овога пута ћемо се ограничити на излагање туђег – мишљење Мајнхарда Сидла, објављено 1959 год. у "Бергстеигеру" (Писац је био инспирисан прославом педесетогодишњице у Бечу ,1938 год.). Не треба бити његов слепи сумишљеник. Можемо доћи до сасвим различитих мишљења о појединим стварима које писац овога чланка наводи. И треба имати на уму да је све то писано пре далеко више од десет година и под сасвим другачијим условима развитка планинарства, него су ови данас код нас.

Мајнхард Сидл – ПЛАНИНАРЕЊЕ КАО УНУТРАШЊИ ДОЖИВЉАЈ

Нама - младим планинарима - доживљај у
брдима преставља од данас највећи догађај.

КО СМО МИ ?

Неки нам пребацују да се играмо својим животима и да без освртања не саме нас, а и на друге, који нас воде и којима смо потребни, стављамо све на коцку. Кажу нам да смо слуге земље, пустолови, без одговорности за своје поступке. Томе немамо шта да додамо. Истина је, заборављамо да се осврћемо на друге а и на себе, тим пре уколико смо мишљења да осврт значи само предострожноот - у овоме случају

то је само кукавичиук. Ми знамо само за један осврт - осврт пред заједницом, који је сам по себи разуман. Али о њему овде није било говора. А наш живот? Ми прво побеђујемо, тек после тога улажемо; саму игру називамо борбом, а за трпезом седи нам смрт. Изгледа нам да сваки ризик доноси више. Наша одговорност је предност великог, плоднијег човечијег живота. Та, од нас се не тражи живот и смрт, већ дело и одговорност за њега; ми одговарамо за наше стварање и наше поступке, те према томе и за наш живот и нашу смрт.

Ми смо слуге земље и пустолови - тако, осуђујући нас, назива нас "друштво", и тим заборавља користи коју би добили изгубивши нас. Но, ми смо већ изгубљени, ми не можемо да се избавимо од судбине тренутка, јер одавно знамо супротност између паркета и окованки и одмах смо видели шта је од тог јаче. А има и таквих који од нас праве хероје. Величају нас, наше отрцане панталоне, ужад, цепин и гвозђурију и то скоро са страхопоштовањем, тронути и с пуно дивљења. И свако признање, сваки већи подухват, свако планинарење од наших другова, једном речју све што је нама само по себи разумљиво, по њиховом схватању херојски је подухват. Кажу нам да презиремо смрт. Ми мора на то да се насмејемо. И међу нама постоје неки који исто то говоре и пишу; то нас разгневује.

Кажу нам да презиремо живот. Зато нас коре. Веле нам да презиремо смрт - зато нас славе. Али - не разумеју нас.

Да ли се ми сами схватамо? Знамо ли шта радимо? Ко смо ми? Јесмо ли ми овакви за какве нас сматрају. Да ли зато што бежимо из града у природу, у брда, да ли зато што живимо планинарски, живимо и интезивније од осталих? Да ли смо ми слуге земље и пустолови због победа или ради наших жеља? Шта је наш циљ - нагон или чежња? И да ли се ми икада сретнемо са пуним схватањем нашег деловања? Никад се не питамо, сматрамо да је оно што радимо потребно, зато то чинимо и не запиткујући. Зашто треба да питамо и да тумачимо - читав наш живот је одговор.

Одласком у брда остављамо иза себе често питања, јад и разочарење.

Испод нас је долина са јелноликом свакидашњицом и тескобним маглама. Доле је град, људска туга, ту лично нестаје у безличном. Ужарена пећ, огњиште народа, која прима без избора, удара својим чекићем и жртвујући слабе искива јаке, који излазе као очеличана срж ојачане народне снаге, али и као искушење града, као оптерећење.

На дну остаје шљака. Ту се налазе само питања, а одговора нема. Хиљаде односа али ниједна веза; језик многих израза који се ужасне када се дотакне; дубоког простора нема, само метара; времена нема, већ само минута; свуда је сумња, одређеност - нигде.

Очај - а нигде воље.

Стајали смо у огњеној пећи града; калили смо се и осетили да постајемо уобличени. Гада смо се повлачили у планину и на леду глечера хладили своја срца. Постали смо јаки. Попели смо се на врх, под нама је лежало оно мало, оно што је ограниченог затвореног видика. Гледали смо у даљину преко безбројних планинских ланаца, сивих бљештећих; затим у сутоњу сунцем обасјану плодну равницу. Гледали смо у дубину; доле је лежала зелена и топла долина прошарана сребрним вијугама планинских вода и тамним шумама. А горе, над нама - озарено небо са меотимичним, пловешим, паперјастим облацима. Тако смо учили да гледамо. Без речи смо се разумели. Задана заповест: "Осигуравај", "приђи", отегнути дозиви; "Десет метара ... пет ... три ... два ... нестало ужета", биле су наше једине речи. Постали смо ћутљиви, али оно што смо рекли, то је и важило. Тако смо учили да говоримо.

Учили смо се покрету у простору и свету. Постали смо сигурни у кретању и тако смо задобили велику моћ. Учили смо да разликујемо мало од великог, да разазнамо зашто што-шта наилази. Наше око је постало слободно и брзо, кроз њега се школовало и оплемењивало наше срце. Одлазили смо у горе и видели високо, дубоко, далеко. То нам је дало осећај мере и важности.

Наш ход по планини пун је опасности - на граници између живота и смрти ми не тражимо опасност због смрти но ради воље за животом, која је на тој граници најјача и најдубља. То је наш велики догађај; брда, преброђивање опасности.

Ту су опасности пута; разгранут нови снег на плочастој литици, влажна трава на стрмом обронку, крти опримци у кречњаку, нестабилни блокови у вековним камењарима, стреха што прети да се одрони на нас или да се сруши под нама, скривене пукотине у глечеру и празнине у комплексима снега који се помера, који тежи да се ослободи у поамну лавину. А свему томе ми можемо да супроставимо само опрезност, сигуран поглед и корак.

Ту су и опасности времена; топлота сунчевих зракова која ослобађа залеђено камење, размекшава снежне мостове, топи ледене блокове и баца их у дубину; затим киша, снег који влажи и чини тежим ужад, тло постаје клизаво, одело се на таквом времену лепи за тело и временом постајемо неосетљиви и као успавани, срце нам се леди; ледена киша која шиба голе руке и лице; па хучна непогода која прети да нас баци са стене у понор; па смртоносна хладноћа леденог ветра; па биваковање за стакласто ведрих, очајно хладних ноћи, магла која обавије пут и циљ и паралише нормално резонување и мозак се осећа безпомоћним, невреме које као да нас баца у паклени плес смрти по уздрманим горостасним планинама. Колико безначајна изгледа одбрана коју нам пружа наше одело и тесна врећа за спавање. Тешко ономе ко у непрозирној магли и бесу природних сила не нађе у себи ведрине да помоћу ње преброди опасност.

А и у нама самима је извор опасности; да ли ће тело да испуни оно што ми и брда тражимо од њега; да ли ће утрнула рука и дрхтава нога изневерити услед претерано дугог бављења на сићушном опримку, да ли је наша воља јача од организма у моментима када смо уморни и изнурени? Да ли довољно учимо да би издржали искушење? Јесмо ли довољно дуго себе васпитавали и тренирали да би спремни дочекали опасност? Највећи напор је увек на нашим мишићима јер наша оруђа су само наша средства, клизаве или тешко оковане гојзерице, дуги шиљци пењачких палица, сигурно уже, кладиво и клин, па цепин, најпотребније оруђе планинара. Све то нас чини снажнијима» али опасност је увек јача; шта помажу клин и уже против смртоносног удара грома и против моћи одроњеног леда?

Цео наш подухват је храброст, а за опасности знамо и хоћемо борбу.

Тражили смо опасности и пребродили их. Тако смо постали чврсти.

Док су други спавали, један је пошао из куће на врху, остављајући за собом свеж дубок траг. Траг је водио уским плећима планине и вукао се даље преко врха и истуреног гребена, па опрезно преко висећих стреха и прелазео хитро преко у подне несигурне падине. Негде доле човек се зауставио и осврнуо у белу даљину и тек тад је видео како изгледа у очима света. Кад је сунце зашло, стајао је на последњем врху; око њега, на заснеженим горама било је још светла. Тамо, пурпурни и љубичасти правилни низови облака, а под њим долина, тамна због шуме и сенке сумрака. Кад се вратио питали су га, а он је ћутљиво погледао и једино рече - лепо је било. Када смо опет били на усамљеном походу, десило се да смо срели једног човека, у његовом погледу препознали смо друга. Поздравили смо се и прошли један поред другог. Али истовремено смо при сваком кораку у самоћи и тишини осећали потајно, дубоко узајамно другарство.

Тако омо често, самотни, ходали кроз свет. Понеки подухват у стени изведен у самоћи тера нас да нађемо сами себе - јер сазнајемо да о нама самима зависи наш живот, о нашој снази, о нашој вољи. И кад видимо колико смо мали, тад научимо како да се ускладимо са величином и величанственошћу око нас. Тада доживљујемо и проживљујемо сазнање да је дивну самоћу теже поднети но саму опасност. Били смо усамљени и мали па смо нарасли, тада смо постали сигурни у саме себе, научили смо се страхопоштовању и поносу.

Познавали смо се тек неколико сати. У леденим блоковима опробали смо наше цепине, гвоздене ноге. Првог дана у планини рекли смо један другоме ти, и један другоме смо дали руку. Пошли смо у први заједнички поход и постали смо другови. Ишли смо један уз другог и делили опасност и самоћу. Живели смо заједно и борили се један за другог. Па би се и у смрт стрмоглавили један за другог. Све нам беше заједничко; ћутање, дело, победа, врх, куваше јела, спавање, сан на сунчаној циради, и размештање уз ватру, радост и оно што смо проживели, сећање на многа лета и зиме, на смех и тегобу. Па чак и доцније, после дугих периода у којима се нисмо ни видели ни знали један за другог.

Али, заједничким боравком дошли смо до сазнања да другарство само по себи може да буде јаче од пријатељства; ако нас пријатељ за нешто моли, можда се и не би радо одрекли нечега што нам је

пријатно, а због великог и лепог доживљаја који нам можда претстоји. Код друга ту нема двоумљења. Узели смо уже и постали сапутници. Тад су нам хиљаде људи значиле мање од тог једног. Затим је пред нас избила стена, раније само део пејсажа који смо посматрали немирним очима. Потом жеља и план; после тога и циљ, који је стајао одмах поред нас и кушао нас. Иза тога дошли су дуги часови док не дођосмо до улаза. Ћутање при припремању - смрзавање увече када су сенке падале све дубље у литице и када је гора ницала испред нас, ове виша и величанственија. Па полазак далеко пре сванућа, по ноћи пуној авети и сумњивог ишчекивања између сна и јаве; па очајно спотицање по камену и уморно клизање по леду глечера, а изнад нас - окомита, опасна стена. Слутили смо је више него што смо је видели. Изгледала нам је још страшнија. А тада се у нама и против наше воље појавила жеља да смемо да постанемо слаби, са једним од стотина изговора који су излазили пред нас и који су се веома лако могли наћи - да узмемо врећу за спавање и одремамо до сунчаног, бљештавог дана. У срцу нам је било тескобно, знали смо за страх, па чак ништа ни не поједосмо све док нисмо јачи од наших слабости које упи тело огрејано јутарњим сунцем. Тек после тога пођосмо на посао и у борбу.

После тога смо стајали високо у стени, усред безграничне пустоши; само смо ми у њој били живи, наше уже била нам је једина веза, изнад нас висила је простирка облака, око нас све мртво, тупо белило, стрме падине и влажна магла и као сенка, овде-онде снегом завејани блокови стена. Доле је падао поглед на дивљину, на глечер посут камењем, на праисконску земљу где и природа сама себи изгледа страшна, језива, запањујућа. А усред свега ми – нас двојица. Тад се у нама све намршти, срце као да нам лед проби; минутима смо држали очи затворене и заветујући се да нашу храброст неће изневерити ништа. Промрзлим рукама стегосмо дубоко укопане цепине. Били смо срчани - а знали смо да у нама постоји страх, Но, хтели смо да га надјачамо, да уништимо кукавичлук. Тражили смо опасности и борили се. А живот нам није био ништа друго до борба и кретање. Циљ је био испред нас, к њему нас је гонило срце. То нас је терало у камењар, стену, лед. Постали смо јаки и чврсти. Хтели смо нешто и уобличи се тим. За летњим временом и у непогоди стојали смо на врховима и били смо господари света.

Али, затим се десило да нисмо више видели планине са стенама и хриди са гребенима, па ни моћну самоћу према којој нас је нешто у нама самима гонило. Лежали смо једном, одмарајући се на тражи обливеној сунцем, потајно ношени напоном борбе и срећом победе. Гледали смо у висину, у небо по коме су се виттали облаци. Издизали су се иза стрмих врхова као да су избили из неког кратера, како би се цепали у уске праменове да би коначно меко нестали у топлом сунцу поподнева. Затим дођоше други облаци, вукли су се под сунцем оивичени златним пенушавим, блисаавим ореолом. Сатима смо тако лежали удишући мирис крутих травки. Тако од другова постадоше опет пријатељи.

Други пут смо ишли после дугог безнадежног чекања, силазили смо по лошем времену у долину зловољни и нерасположени. Корачали смо по меком земљишту које је упило влагу од недавно растопљеног снега. Трава је била прекривена хиљадама љубичица. Мада смо то често виђали, опет смо се раздрагали. Дуго смо се сагињали над нежним цвећем и одједном - запањили смо се од чуђења, баш изнад нас су из магле провириле хладне стене. Сасвим измучени, попели смо се при повратку на широки гребен на коме смо седели последњи пут, пред силазак у долину. Одатде смо јасно разазнавали границу призора испред нас и за нама, изнад нас и под нама. Били смо опчињени збивањем око нас. Затим смо журнули преко снега и стена доле у плодну долину, уживајући у алпском цвећу. Ишли смо према пољу на коме су сељаци везивали класје. Растанак од наших планина био је велики али не и тежак. Били смо свесни да ћемо их ускоро опет видети.

Задовољивши нашу чежњу за сунцем и облацима, корачали смо преко благо нагнутог глечера, гоњени нагоном за чврстим тлом. Ишли смо према усамљеном цвећу и ка тамној шуми изнад које су се дизале горе. Током свог живота ми смо схватили дубину часова испуњених мирноћом. Колико год да смо се радовали борби у строј опасној стени, исто толико смо волели походе по високим, дугим ивицама и гребенима.

Видели смо цвеће и облаке и сазнали смо шта је лепо.

Ишли смо по брдима као да нешто тражимо, и нашли смо – себе. Преживели, понирали смо дубоко у тајанственост, све до праисконских проблема, проблема опстанка у животу. Доживели смо час у

коме смо знали шта је срећа - и то да је она само тренутна, да постоји у моментима у којима преживљавамо борбу и лепоту и у којима смо саовим близу суштини питања живота. Срећа у животу постаје доживљајем. Тражили смо нов живот, доживели смо га и нашли. Био је леп и опасан.

Тако смо учили да живимо радујући се лепоти и опасностима.

КО СМО МИ ?

Кажу да презиремо живот, стога нас коре.

Кажу да презиремо смрт, стога нас цене.

Али - не разумеју нас.

Да ли ми сами себе разумемо?

Да ли ми сами схватамо своје ћуди?

Ко смо ми?

Престајемо с питањима. Налазимо само одговоре. Одлазили смо у горе и схватали висину, дубину и даљину. То нам је дало моћ сигурног просуђивања и осећање суштине.

Тражили смо опасности и пребродили их. Тако смо постали чврсти. Били смо усамљени и сићушни па смо нарасли. Тако смо постали свесни себе и научили се страхопоштовању и поносу. Узесмо уже - постали смо сапутници. Тад нам је хиљаде људи значило мање од оног једног - тај један више од самих нас.

Били смо срчани, али и свесни притајеног страха у нама. Но, хтедосмо да га надјачамо и победисмо кукавичлук. Видели смо облаке и цвеће и сазнали за лепоту. Тражили смо живот, доживели смо га и нашли. Али, колико-год је живот био леп, био је и опасан. Тако смо учили да живимо уживајући у лепоти и опасностима.

Тако смо постали они који походе планине.

Народ постаје велик и моћан само пусголовним тражењем својих синова; народ пропада и пада зато што су му деца изгубила смисао за уживање у пустиловини и радовање опасностима.

Хенри Кок

Превод : Звонимир Блажина

ПРЕГЛЕД ПОХОДА И ИЗЛЕТА

извршених у периоду од 10 октобра до 31 децембра 1954 г.

1. **ВУКАН-ХОМОЉЕ** - (19-22.X.1954) ; учествовала 3 члана, проведене 2 ноћи, утрошено 18 часова хода, пређена висинска разлика +851, - 851.
Освојени врхови: Велики Вукан (825), Мали Вукан (751), Шумровац (911).
Маршрута: Хладне Воде – М.Вукан – В.Вукан – Шумровац – В.Вран – Шумровац – Решковица – Лаоле.
2. **МУЧАЊ-МУРТЕНИЦА-ЗЛАТИБОР** - (27-30.XI.1954); учествовало 6 чланова, проведене 3 ноћи, утрошено 32 часа хода, пређена висинока разлика +1758, -1936.
Освојени врхови: Мучањ (1534), Рачково Брдо(1301), Бријач (1452), Равни Торник (1431), Чигота (1432).
Маршрута: Прилике – Прил. Кисељак – Церова – Клепани – Катићи – Мучањ – Пресека – Мочиоци – Плећа - Рачково Брдо – Бријач – Шишатовићи – Борова Глава – Равни Торник – Преседо – Парт. Воде – Палисад – Чајетина – Т.Ужице.
3. **ПРОКЛЕТИЈЕ** - (27-30.XI.1954); учествовао 1 члан, проведене 3 ноћи, пређена висинска разлика +1700, - 1700.
Маршрута: Пећ – Руговска Клисура – Маја Мове – Слане Пољане – Милишевац – Кота 2170 – и натраг.
4. **АВАЛА** – (29-30. XI.1954) - учествовало 6 чланова.
5. **РАЈАЦ** - (31.XII.1954. – 2.I.1955 г.) - учествовало 20 чланова, проведене 2 ноћи, висинска разлика + 870, - 870.
Освојени врхови: Рајаци (848) - Шиљак (845) - Сувобор (864).

14. маја на Авалу

У овој години у оквиру прославе 35 година "Радничког" наш је први задатак да својим учешћем достојно представимо наше снаге и да кроз вредност наших похода и акција уздигнемо име нашег друштва и планинарства као позитивног чиниоца у уздизању културног и физичког нивоа радног човека. Ради тога је направљен план похода и излета, који ће са плановима осталих клубова "Радничког" чинити једну целину. Од квалитетних похода, најлепши ће бити онај на Мучањ и Муртеницу са извођењем маркације.

Али, на овом месту желимо да укажемо на једну акцију која, ради своје масовности и популарисања "Радничког" и планинарства, не сме да заостане. То је излет на Авалу 14-15 маја. Организовањем логора код Чарапићевог бреста и коришћењем капацитета дома, омогућићемо да гости, чланови других клубова "Радничког" и сви планинари Београда, учествују у логорској ватри која ће се одржати у суботу 14 маја.

Сутрадан ће се приредити разна такмичења; у брзом паљењу ватре, надвлачењу конопцем итд, а алпинисти ће приказати у каменолому егзибицију у пењању, спуштању са ужетом, спасавању унесрећених, итд.

Ради неометаног одласка на Авалу и повратка, мора се за госте и оне који то желе обезбедити превоз, а за оне који би желели да иду уобичајеним планинарским стазама, ставиће се на расположење водичи. Ради свега овога морамо имати на уму да ће ова акција бити слика нас самих и наших вредности. Поверење које нам је указало Централно Друштво морамо да оправдамо.